

СПЕЦЫЯЛЬНАЯ БІБЛІЯТЭКА Ў СІСТЭМЕ ВЫТВОРЧАЙ КАМУНІКАЦЫІ

У артыкуле разгледжана бібліятэка ў сістэме ўнутранай і знешняй вытворчай камунікацыі, паказана спецыфіка навукова-тэхнічных дакументаў вытворчай камунікацыі.

Раскрыты віды і асаблівасці вытворчых камунікатыўных патокаў, адзначаны прынцыпы камунікацыі і функцыі спецыяльнай бібліятэкі ў межах ведамаснай інфармацыйнай прасторы. Вызначаны праблемы дзейнасці бібліятэкі ў камунікатыўным полі арганізацыі.

This article shows the library in the system of internal and external professional processing communication and its scientific and technical documents peculiarities are presented.

The types and characteristics of professional processing communications' streams are shown, the communication principles and special libraries functions within the institutional (administrative) information space are noted. The library activity issues regarding institutional communication are specified.

Сучаснае грамадства ўсё больш залежыць ад камунікатыўных працэсаў. Яны ўплываюць на палітычныя, культурныя, дзелавыя ўзаемаадносіны паміж людзьмі і арганізацыямі, спрыяюць падтрыманню рэпутацыі, прасоўванню ідэй, тавараў і паслуг, узнаўленню забытых імён і падзей, фарміраванню іміджу. У камунікатыўным полі знаходзяцца ўсе сферы дзейнасці: навука, культура, адукацыя, а таксама любая вытворчая сфера ў шырокім разуменні гэтага тэрміна. Навуковае абгрунтаванне камунікацыі дадзена ў манаграфіі і шэрагу даследаванняў А.В. Сакалова [6, 7]. Аднак ён не вывучае пытанні ўздзеяння агульных палажэнняў на дзейнасць сучаснай бібліятэкі. Аб'ектамі даследаванняў іншых аўтараў з'яўляюцца асобныя віды камунікацыі: дзелавая (А.П. Панфілава), камерцыйная (В.Б. Кашкін), у сацыяльна-палітычнай дзейнасці

(М.А. Васілік, Ф.І. Шаркоў) і інш. [3, 4, 5, 8]. Аднак вывучэннем ролі бібліятэкі ў асобных відах камунікацый яны не займаліся. Пяняцце вытворчай камунікацыі пачало выкарыстоўвацца ў 1980-я гг. у сувязі з укараненнем элементаў маркетынгу ў дзейнасць арганізацый. Сфера вытворчай камунікацыі з'яўляецца часткай сацыяльных камунікацый, адначасова знаходзіцца ў полі зроку інжынернай псіхалогіі. У апошнія гады, як сцвярджае Ю.У. Бабушкіна [1], працэсы вытворчай камунікацыі распрацоўвае камунікатыўны менеджмент.

Вытворчая камунікацыя ўзнікае ў працэсе дзейнасці, якую можна разумець як працэс атрымання выніку ў выглядзе тавару ці паслугі. Вытворчая сфера ў прамысловасці часта звязана са стварэннем матэрыяльнага прадукту. Яна не можа існаваць ізалявана без папярэдняга правядзення тэарэтычных і прыкладных даследаванняў, праектных і вопытна-канструктарскіх работ, выпрабавання створанага аб'екта, укаранення новага абсталявання, яго эксплуатацыі, рамонту і мадэрнізацыі, маркетынговых даследаванняў рынку і аналізу дзейнасці фірмаў-канкурэнтаў. У працэсе вытворчай камунікацыі рэалізуюцца ўсё яе віды: вусная, дакументная, электронная. Яна ажыццяўляецца на ўсіх этапах стварэння прадукцыі ці паслуг. Адметнасцю камунікатыўнай сістэмы ў вытворчасці з'яўляецца яе ўнутраная структураванасць, арганізаванасць, упарадкаванасць. Назіраецца цеснае ўзаемадзеянне ўсіх элементаў камунікатыўнай сістэмы: дакументная і электронная камунікацыі залежаць ад вуснай дзелавой, гэта значыць ад атрыманага задання, рэалізацыі пэўнага этапу па стварэнні новага аб'екта. Таксама цесна звязаны паміж сабой знешняя і ўнутраная вытворчыя камунікацыі. Камунікацыя ў арганізацыі накіравана на дасягненне найбольшай эфектыўнасці вытворчых працэсаў у межах выканання пастаўленых задач.

У вытворчай камунікатыўнай сістэме рэалізуюцца агульнасістэмныя прынцыпы: структурнасці, іерархіі, развіцця (праз прынцып рэалізацыі новых задач, напрыклад распрацоўку інавацыйных праектаў), узгаднення агульных і прыватных крытэрыяў, генеральнага канструктара (калі абраная тэма мадэліруецца з улікам яе выканання рознымі структурнымі падраздзяленнямі), цэласнасці, сувязі агульнага і прыватнага.

Для ажыццяўлення любога кірунку вытворчай дзейнасці неабходна інфармацыя, якую акумулюе спецыяльная бібліятэка, з'яўляючыся важным элементам вытворчай камунікатыўнай сістэмы. З пункту гледжання тэорыі сацыяльных камунікацый бібліятэка – гэта камунікатыўны канал, які забяспечвае рух інфармацыі ў прасторы і часе [6]. Вытворчая камунікацыя – гэта сродак распаўсюджвання ведаў у выглядзе ідэй, тэхнічных праектаў, тэхнічных апісанняў аб'екта, зробленых вучонымі і спецыялістамі ў навукова-тэхнічным асяроддзі. Каб мець пэўны поспех, а таксама атрымаць ацэнку зробленых дасягненняў, аўтару працоўкі неабходна выбраць адпаведны вербальны камунікатыўны канал – вуснае паведамленне, дакументную форму фіксавання ведаў, размяшчэнне інфармацыі ў сетцы Інтэрнэт, а таксама інструментарый для асобных відаў камунікацыі. Найбольш надзейным каналам для фіксавання і далейшага распаўсюджвання новай прырытэтнай інфармацыі служыць дакумент, які мае матэрыяльны падмурак – носьбіт інфармацыі. Спецыяльная бібліятэка захоўвае ўсю сукупнасць навукова-тэхнічных ведаў у дакументных фондах, спрыяе іх пошуку, аналізу і выкарыстанню, такім чынам з'яўляючыся часткай фармальнага працэсу камунікацыі. Як адзначае Т.Ф. Берастава, «бібліятэка – гэта суб'ект інфармацыйнай прасторы, які злучае карыстальніка і тыражаваны дакумент» [2, с. 106]. Дакумент з'яўляецца прадуктам адлюстравання інфармацыйна-камунікатыўнай дзейнасці аўтара, перакладчыка, выдаўца.

У межах ведамаснай інфармацыйнай прасторы бібліятэка выконвае функцыю знешняга інтэгратора, што аб'ядноўвае інфармацыйныя рэсурсы, набытыя бібліятэкай для якаснага выканання інфармацыйнай функцыі і супрацоўнікаў арганізацыі – стваральнікаў дакументных рэсурсаў, якія адначасова з'яўляюцца іх карыстальнікамі. Знешнія камунікатыўныя патокі арганізацыі – гэта любыя паведамленні, звязаныя з выходам за межы арганізацыі (рэклама, артыкулы, вынаходкі, інтэрв'ю, каталогі абсталявання, прэзентацыі, прэс-рэлізы і інш.). Знешняя камунікацыя спецыялістаў працягваецца праз сувязі з працоўшчыкамі ідэй з дапамогай дакументаваных сродкаў: артыкулы з часопісаў, апісанні вынаходак, прамысловыя каталогі, справаздачы і інш. Спецыфічным пры гэтым з'яўляецца тое, што ў некаторых дакумен-

тах наукова-тэхнічнага, прыродазнаўчага, медыцынскага зместу, напрыклад артыкулах, аўтарская ідэя поўнасьцю не раскрываецца, пры гэтым прыводзяцца спасылкі на назву арганізацыі, месца яе размяшчэння і аўтара. Такая ж асаблівасць характэрна і для другаснага ўзроўню камунікатыўнага ўзаемадзеяння паміж карыстальнікам і бібліяграфічнай інфармацыяй наукова-тэхнічнага, прыродазнаўчага, медыцынскага зместу. Унутраная ведамасная камунікацыя носіць дастаткова фармальны характар. У яе межах будуцца фармальна-структурныя ўзаемаадносіны паміж людзьмі (кіраўнік – загадчык структурнага падраздзялення – выканаўцы вытворчага задання). Аднак праяўляюцца і гарызантальныя камунікацыі паміж супрацоўнікамі, якія дапамагаюць аднаўляць сувязі ў агульным тэхналагічным працэсе. Бібліятэка выбірае неабходныя менавіта для пэўнай катэгорыі віды інфармацыйнага абслугоўвання (інфармацыйнае суправаджэнне выканання прыярытэтных праграм, дыферэнцыраванае абслугоўванне кіраўнікоў арганізацыі), далучаецца да правядзення патэнтных і маркетынговых даследаванняў. Для пераадолення «дэструктыўнай камунікацыі» некаторыя з дакументаў атрымліваюць грыфы «для ўнутранага выкарыстання», «для службовага выкарыстання», «сакрэтна».

Гэты механізм абмяжоўвае кола рэцыпіентаў, забяспечвае ахову каштоўнай для арганізацыі інфармацыі, садзейнічае яе адраснасці. Камунікатыўныя патокі могуць быць аднанакіраванымі, сканцэнтраванымі на ўжыванне адной групай рэцыпіентаў (напрыклад, у межах выканання аднаго творчага задання, адной тэхналагічнай аперацыі), і шматнакіраванымі, функцыянаванне якіх не абмежавана. У сістэме вытворчай камунікацыі пераважаюць аднанакіраваныя патокі, што звязана з характарам вытворчай дзейнасці. Акрамя таго, яны звязаны з рознымі відамі асяроддзя, у якіх дзейнічае арганізацыя: сферай непасрэднага ўзаемадзеяння, ці мікраасяроддзем (пастаўшчыкі і карыстальнікі прадукцыі і паслуг, канкурэнты, падатковыя і кіруючыя органы), і сферай ускоснага ўзаемадзеяння, ці макраасяроддзем (адрасантамі з'яўляюцца палітычныя і наукова-тэхнічныя колы, фінансавыя групы, СМІ і інш.). Бібліятэка дзейнічае як у макракамунікатыўным асяроддзі, якое ўключае ўсю даступную інфармацыю і камунікатыўныя каналы для яе перадачы, так і ў мікракамунікатыўным асяроддзі,

якое яна стварае ўсёй сукупнасцю сваіх інфармацыйных рэсурсаў і спосабаў забеспячэння карыстальнікаў неабходнай інфармацыяй. Мікракамунікатыўная дзейнасць спецыяльнай бібліятэкі праяўляецца праз аказанне кансультацыйных паслуг, арганізацыю круглых сталоў для абмеркавання вузкапрафесійных пытанняў.

На думку Т.Ф. Бераставай, бібліятэка дзейнічае ў інфармацыйнай прастору і сама стварае яе [2]. Калі разглядаць інфармацыйную прастору як форму ўзаемадзеяння суб'ектаў паміж сабой і з інфармацыйнымі аб'ектамі з мэтай стварэння інфармацыі і забеспячэння ўмоў для яе спажывання, то спецыяльная бібліятэка робіць магчымымі надзейны і аператыўны рух інфармацыі і камфортнасць выкарыстання створаных інфармацыйных прадуктаў, з'яўляецца актыўным членам камунікатыўнага ўзаемадзеяння ў арганізацыі. Праблемай дзейнасці бібліятэкі ў камунікатыўным полі арганізацыі можна назваць супярэчнасць паміж неабходнасцю аператыўнага атрымання спецыялістамі інфармацыі і магчымасцямі бібліятэкі па аднаўленні сваіх дакументных фондаў. Важным з'яўляецца пытанне надзейнасці інфраструктуры – сродкаў перадачы і прыёму інфармацыі. Па-ранейшаму не вырашанай застаецца праблема вызначэння месца спецыяльнай бібліятэкі ў электроннай камунікацыі ў сувязі з існаваннем электроннага кнігавыдання. Аднак усе гэтыя пытанні патрабуюць дадатковых даследаванняў.

ЛІТАРАТУРА

1. Бабушкіна, Ю. В. Web-сайт в реализации коммуникативной политики предприятия / Ю. В. Бабушкіна // Научно-техническая информация. Сер. 1. – 2007. – С. 14–17.
2. Берестова, Т. Ф. Общедоступная муниципальная библиотека в едином информационном пространстве : науч.-метод. пособие / Т. Ф. Берестова. – М. : Либерея-Бибинформ, 2005. – 287 с.
3. Василик, М. А. Основы теории коммуникации / М. А. Василик. – М. : Гардарики, 2003. – 615 с.
4. Кашкин, В. Б. Основы теории коммуникации : краткий курс / В. Б. Кашкин. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Аст : Восток – Запад, 2007. – 256 с.

5. **Панфилова, А. П.** Деловая коммуникация в профессиональной деятельности : учеб. пособие / А. П. Панфилова. – СПб, 2004. – 494 с.
6. **Соколов, А. В.** Информационный подход к документальной коммуникации : учеб. пособие / А. В. Соколов ; ЛГИК. – Л., 1988. – 85 с.
7. **Соколов, А. В.** Метатеория социальных коммуникаций / А. В. Соколов. – СПб : Рос. нац. библиотека. 2001. – 351 с.
8. **Шарков, Ф. И.** Теория коммуникации / Ф. И. Шарков. – М. : РиП-Холдинг, 2004. – 246 с.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ